

**Изграждане на
“Община – приятел на детето” в България**

**За всяко дете -
здраве, образование, равенство, закрила
ЗА НАПРЕДЪКА НА ЧОВЕЧЕСТВОТО**

**Адаптирана методика за действие
въз основа на методиката за действие на UNICEF
Innocenti Research Center**

**София
2007 г.**

Съдържание

Настоящата, адаптирана за българските условия, методика за изграждане на “Община - приятел на детето” е изготвена въз основа на методиката „Град - приятел на детето” на **UNICEF Innocenti Research Center**, като са отчетени спецификите на българските условия, в които ще се реализира.

Документът съдържа следните части:

1. Представяне на концепцията „Град - приятел на детето” – основни идеи, принципи и методика.
2. Представяне на параметрите за приложение на Концепцията в български условия в рамките на инициативата „Община - приятел на детето”.
3. Представяне на адаптираната методика „Община - приятел на детето”.

Основни идеи, принципи и съдържание на концепцията „Град - приятел на детето” на института “Иноченти”

Методологията „Град - приятел на детето” е разработена от Изследователския център „Иноченти” на УНИЦЕФ в резултат на взетото решение през 1996 г. на Втората конференция на ООН за населените места (Habitat II) за създаване на инициатива „Град - приятел на детето”.

Целта на инициативата е да подпомогне *приложението* на Конвенцията за закрила на детето на местно ниво и **да се постигнат условия, позволяващи реална защита на правата на децата и повишаване на тяхното благосъстояние**. Концепцията „Град - приятел на детето” се основава на заключенията на конференцията (Habitat II), че благосъстоянието на децата е фундаментален индикатор за демократичност и добро управление на всяко населено място.

Концепцията „Град - приятел на детето” разпознава принципа на децентрализация при прилагането на Конвенцията за правата на детето, като цели приложение на нейните принципи на местно ниво съобразно особеностите и положението на децата в конкретната държава и населено място.

Водещата цел е децата да бъдат поставени в центъра на вниманието на местната власт, която е отговорна за прилагането и реализирането на голяма част от политиките, пряко отнасящи се до живота и благополучието им. Концепцията се съсредоточава върху постигане на управление, което ще гарантира *реалното внимание към децата и отчитането на потребностите и правата им*. Концепцията „Град - приятел на детето” е допълваща по отношение на приложението на националната политика в държавата, ратифицирала Конвенцията, и е отговор на потребността от насърчаване прилагането ѝ от местната власт.

В този смисъл концепцията „Град - приятел на детето” не предлага стандартизиран модел на град, в който правата на децата са спазени, а рамка от дейности, свързани с постигането на доброжелателност към децата във всички аспекти на управлението, обкръжаващата среда и услугите за тях. Инициативата „Град - приятел на детето” позволява да бъде допълвана и с други практики като болници и училища – приятели на детето.

В съдържателен план „Град - приятел на детето” се позовава на изведените в Конвенцията основни насоки за осигуряване благоденствието на децата – вслушване в мнението им; борба с детската бедност и дискриминацията; здравеопазване и благосъстояние, образование; почивка, игра и свободно време; транспорт, семейна среда, социални услуги и закрила; дом и инфраструктура; справедливост и закрила от престъпления.

Водещи за инициативата са *принципите* от Конвенцията за закрила правата на детето:

- **Не дискриминация** (чл. 2). “Градът - приятел на детето” осигурява приятелска среда за всички деца със специално внимание към тези, които

са застрашени от дискриминация, и чувствителност към различните форми, които може да има дискриминацията.

- **Висшият интерес на децата** (чл. 3). Всички дейности на местно ниво, пряко или непряко засягащи децата, да бъдат съобразени с постигането на техните висши интереси.

- **Правото на живот и развитие** (чл. 6, ал.2). „Градът - приятел на детето“ създава максимално добри условия за живот и развитие на децата.

- **Свободното изразяване и уважение към възгледите на децата** (чл. 12). Политиката по отношение на децата почива и се съобразява с мненията и позициите на децата и техните родители.

Методиката за приложение на концепцията „Град - приятел на детето“ предлага гъвкав подход за постигане на принципите на Конвенцията съобразно националните особености, традиции, проблеми, практики и законодателство. В добрите практики, събрани и представени за илюстрация на модела от Секретариата на инициативата, са изведени характеристики на приятелска към децата градска среда. Те могат да бъдат вземани предвид, но особената им стойност е именно в това, че са отговор на особеностите на конкретната ситуацияⁱ и изразяват визия, която е обвързана с конкретна политическа воля за прилагането ѝ и също така е изготвена с участието на децата и останалите заинтересовани страни на местно нивоⁱⁱ

Съществен момент в концепцията е и възможността децата, семействата им и тези, които са пряко свързани с живота им, да се включат и участват в процесите по управлението и изграждането на жизнена среда, която респектира правата им и съгласно Конвенцията е благоприятна среда за тяхното израстване и благосъстояние.

И не на последно място за реализирането на Концепцията е необходима политическа воля – възможно е това да бъде на нивото на централната власт, с което да се поставят национални параметри на приложението ѝ, но също така са задължителни разпознаването и приемането ѝ от конкретните местни власти.

Методиката „Град - приятел на детето”

Най-общо инициативата „Град - приятел на детето” се основава на генералните мерки за прилагане на Конвенцията за правата на детето, формулирани от Комитета по правата на детето.

Методиката за приложение включва девет, взаимосвързани, градивни елемента, които представляват съвкупност от принципи, управленски правила и характеристики, които са необходими, за да се постигне приятелската към децата среда на местно ниво:

1. **Участие на децата** – насърчаване на активното включване на децата в обсъждането на въпроси, които са пряко свързани с тях, и съобразяване с тяхното мнение при вземане на решение.
2. **Приятелска към децата законодателна среда** – осигуряване на закони, регулации и процедури, които последователно отстояват правата на децата.
3. **Местна стратегия за закрила на детето** – изготвяне на детайлна, изчерпателна стратегия или план за действие за изграждане на “Град - приятел на детето”, основан на Конвенцията.
4. **Местна структура и координационни механизми** – развиване на постоянни структури към местната власт, които да отчитат първостепенното разглеждане на детската перспектива.
5. **Отчитане и оценка на въздействието** - осигуряване на систематичен процес за оценка на въздействието на законите, политиките и практиките по отношение на децата – предварително, по време и след прилагането им.
6. **Осигуряване на детски бюджет** – осигуряване на адекватен ангажимент към ресурсите и бюджетен анализ по отношение на нуждите на децата.
7. **Редовен доклад** за положението на децата в града – осигуряване на достатъчно наблюдение и събиране на данни относно положението на децата и техните права.
8. **Популяризиране правата на децата** – осигуряване познаването на правата на децата от самите деца и възрастните.
9. **Независимо застъпничество за децата** – подкрепа за неправителствените организации и развитие на независими институции за закрила на човешките права – детски омбудсман или комисари за децата, които да отстояват правата им.

Приложение на инициативата „Община - приятел на детето” в български условия

Разработената от института “Иноченти” концепция „Град - приятел на детето” в основата си е свързана с приложението на добър управленски модел, гарантиращ защита правата на децата и благоденствието им на местно ниво.

Макар ориентацията на модела да е оригинално насочена към промяна на градската среда, предвид нейните социални и икономически особености моделът е дотолкова отворен, че позволява адаптирането му към всяко звено на местна власт, определено съобразно националните особености на страната, ратифицирала Конвенцията.

В този смисъл водещите елементи на модела са свързани с местната власт като ниво на управление и са напълно приложими в български контекст към структурите на местното самоуправление – общините.

Прилагането на общинско вместо на градско ниво на модела следва да е свързано с определена обосновка:

1. Съобразно особеностите на проблемите на децата – водещите проблеми, свързани с бедността, дискриминацията, здравето, образованието на децата в страната, се отнасят до децата, които не живеят в градска среда. Прилагането на концепцията към градските деца би изключило голяма група деца от възможността да се възползват от прилагането на по-добър управленски модел.
2. Общините според българското законодателство са представителите на местното самоуправление и всички останали селища в рамките на една община се управляват съобразно решенията на общинския съвет, който определя местните политики, планове и бюджет.

Възможно допълнение към прилагането на инициативата „Община - приятел на детето” в български условия са въвеждането и прилагането в допълнение към нея и на инициативата „Общност - приятел на детето”, което ще позволи да се отчетат положителни и сензитивни към потребностите на децата практики на нивото на селищата, кварталите и други териториални единици в рамките на една община. По този начин би могло да се отчетат особености, свързани с кварталите на големите градове, както и в села и градчета, които не са общински центрове. При тях е възможно да се приложат някои от елементите на методиката, имащи отношение към процесите на управление и самоуправление.

Специфичните особености на приложение на отделните градивни елементи на инициативата са свързани с особеностите на българското законодателство и управленските практики.

Представяне на адаптираната методика „Община - приятел на детето”

Градивните елементи на концепцията „Град - приятел на детето” представляват методологична рамка за систематично прилагане на Конвенцията за правата на детето, рамка, чието приложение зависи от местните условия, без да се изисква по необходимост да бъдат застъпени в еднаква сила и степен всичките девет градивни елемента.

Съществени са отстояването на принципите на Конвенцията и във водеща степен отварянето на управлението към мнението на децата и младежите.

В българската ситуация някои от градивните елементи са свързани с по-голяма тежест и значение от други.

I. Участие на децата – поощряване на активното участие на децата по темите, които са пряко свързани с тях, изслушване и съобразяване с мнението им при вземане на решение

Първият градивен елемент акцентира върху реализирането на политики по отношение на децата - консултирани, съгласувани и в максимална степен съобразени с мненията и желанията им. Прилагането на този елемент е водещо в постигането на управление, допринасящо за изграждане на приятелска към детето среда, доколкото това управление ще почива на реалните желания, потребности и възгледи на децата и техните родители.

Прилагането на този елемент в български условия е свързано с промяна в начина на вземане на политически и управленски решения, които обикновено почиват на експертни становища и прекалено рядко са съгласувани с целевата група, към която са ориентирани. В случая това се отнася до включване на децата, а не само младежите, за което има отделни добри практики*, в обсъждането на въпросите, които пряко и непряко ги засягат.

Предвид културните особености на страната ни, както и предвид управленските практики, в краткосрочен план изглежда твърде амбициозно да се постигне прякото включване на децата. Без да се изоставя тази цел, е необходимо да се потърсят и развият включването и допитването до родителите в процеса по вземане на решения за децата, което означава съгласуване с родителите и родителските организации по въпросите, свързани с децата. Това се отнася в особена степен до решения, засягащи жизнената среда на децата, които биха могли да изразяват мненията и предпочитанията си.

Съществено място в приложението на елемента е формата на съгласуване и включване на родителите и децата във формирането на политиките. Българската управленска практика изобилства от примери на формализирани подходи, които не водят до реално включване и съобразяване с интересите и мненията на децата и родителите им. От

---

* Отделни добри практики за включване на младежите в разискването на въпросите, които се отнасят до тях, има в някои общини, където са учредени и функционират младежки парламенти.

значение са начините на поднасяне на информацията и средствата за нейното разпространение, формите на обратна връзка, начинът, мястото, времето, езикът, на който се говори при провеждането на срещи с децата и родителите им, и пр.

Прилагането на този елемент включва:

- предварителни допитвания за мненията, желанията и вижданията на децата и родителите относно условията на живот и отглеждането в населеното място;
- текущо съгласуване на всяка политика, план и решение, отнасящи се до живота на децата, с децата, родителите и родителските организации;
- прилагане на иновативни форми на включване и допитване до децата и родителите.

Очаквани резултати от приложението му:

1. Всяко решение на местната власт, имащо отношение към децата и младежите, е предварително съгласувано и съобразено в максимално възможна степен с мнението на децата и техните родители.
2. Формира се нагласа сред служителите на местната власт и тези, които имат отношение към работата и въпросите, свързани с децата, отдаваща съществено внимание на приемането на мнението на децата и техните родители.
3. При провеждането на експертни срещи и работни групи са намерени форми да бъдат привлечени по подходящ и съобразен с особеностите им начин деца и родители.
4. Формите за включване на деца и родители се реализират по начин, който позволява разбиране и тяхното реално участие.
5. Административните процедури по придвижване на решения на местната власт включват изрично съгласуването на предложенията с децата и родителите им.

Списък за проверка

1. Общината разполага с формална процедура и неформални средства за съгласуване на политиките за деца с деца и техните родители.
2. Формите, които общината реализира за съгласуване, действително са съобразени и се провеждат по начин, който позволява включването на децата и родителите им.
3. Провежданите политики и взетите решения са в максимална степен ориентирани към мненията и желанията, изразени от децата и родителите им.

4. Общината популяризира значението на мнението на децата и подготвя служителите си за вслушване в детското и родителското мнение.
5. Общината стимулира самоорганизацията на деца и родители и поддържа отношения с родителските и детските организации.

Достъпността на средата е проблем както за децата и хората с двигателни увреждания, така и за родителите на деца на възраст между 0 и 3 год., които се придвижват с колички. Освен неадаптираните тротоари и кръстовища проблем представляват и паркираните по тротоарите коли, които не позволяват преминаването на колички. Тъй като децата в тази възраст не могат сами да отстояват интересите си и да бъдат провеждани допитвания, добрата практика при изготвянето на нов общински правилник за паркиране е да бъде съгласуван и съобразен с мненията на родителите на деца с увреждания, деца на възраст 0–3 год., близнаци и пр.

II. Приятелска законодателна среда – осигуряване на закони, регулации и процедури, които последователно отстояват правата на децата

В българския контекст законодателството е извън правомощията на местната власт. Местната власт - общински съвет и кмет, няма законодателни правомощия, а изцяло изпълнителни. По отношение на изграждането на приятелска законодателна среда местната власт би могла да бъде ангажирана в приятелско към децата изпълнение и приложение на законодателната рамка. Това условие за приятелско приложение на закона се отнася не само до законодателството по отношение на децата, а до всяко законодателство и процедура, което има отношение към тяхното благосъстояние.

Приятелското отношение към децата се отнася и до всички решения, вземани от общинския съвет и кмета на общината, които би следвало преди всичко да отчитат висшия интерес на децата.

Последователното провеждане на този елемент в български условия би означавало:

- налична чувствителност по отношение на децата и техните потребности и желания на местно ниво;
- прилагане на практики за приложение на законодателството по начин, който максимално да отговаря на интереса на децата, като води до тяхното развитие, предпазва от дискриминация и е съобразено в максимално възможна степен с техните и родителските мнения.

Списък за проверка

1. Общината прилага законодателството, имащо отношение към благосъстоянието на децата, по начин, който позволява максимално отчитане на висшия интерес на децата.

2. Общината повишава/образова служителите си в чувствителност и разпознаване на интересите на децата и техните семейства.

Съществуващите комисии за закрила на детето, определени с Правилника към ЗЗД, подпомагат Дирекция „Социално подпомагане“ за сътрудничество с други компетентни органи. Начините на функциониране на комисията могат да бъдат както приятелски по отношение на децата – да оказват подкрепа, да улесняват комуникацията, така и крайно затруднителни, ако се приложат силно формализирани подходи.

III. Общинска стратегия за закрила на детето – изготвяне на детайлна, изчерпателна стратегия и план за действие за изграждане на “Община - приятел на детето”

В управленски план наличието на стратегия е задължително условие за реализирането на каквито и да било дългосрочни и средносрочни цели. Известна част от общините в България разполагат с изготвени местни стратегии за закрила на детето (или подобни), но проблемът е не толкова в тяхното наличие или не, колкото в това, че стратегиите не отговарят на изискванията на инициативата „Община - приятел на детето”, посочени и в други градивни елементи – да формулират интегриран подход по отношение на децата, да се прилагат в управлението, да почиват на реално проучване на проблемите и потребностите, да са съгласувани с деца и родители, да са ресурсно обезпечени и да са свързани със система за мониторинг и оценка.

Наред с необходимостта да изготвят собствени стратегии общините имат и конкретни задължения по отношение на Националния интегриран план за приложение на Конвенцията за закрила на детето (2006–2009) и други национални планове и програми, отнасящи се до децата. Според тези документи общините имат в различни области конкретни задължения, които изискват от тях приемането на местни стратегии и планове за реализацията им. Такива планове понякога са част от местните стратегии, но по-често не са „преведени” в конкретни политически документи на общината.

Друга особеност на стратегиите за закрила на детето е слабата им връзка с реалната ситуация в общината. Стратегиите са много повече ориентирани към съгласуваност с националните политики и много малко почиват на реално познаване на картината на децата в общината.*

В рамките на инициативата „Община - приятел на детето” общините следва да са ориентирани общинската стратегия да отговаря на следното:

1. Интегриран подход – интересът на децата е проследен във всяка сфера на местното самоуправление, която има отношение към живота, развитието и израстването на децата. Стратегията дава ясна представа за зачитането на правата на децата по отношение на всеки сектор, свързан с

---

*Възможна хипотеза е, че това именно ги прави на практика неприложими управленски инструменти.

жизнената среда, инфраструктурата, транспорта, образованието, здравеопазването, закрилата, безопасността, социалните услуги, културата, спорта, отдиха и свободното време.

2. Стратегията се отнася до интересите на всички деца, без дискриминация. Това означава познаване на децата, различните групи и ориентиране на политиката към техните особености.
3. Националните програми и стратегии, които са приложими на местно ниво, да са приведени в общински планове или интегрирани в общинската стратегия за закрила на детето.
4. Стратегията е свързана с конкретен план за действие с точни, ясни параметри, съответно бюджетно финансиране и индикатори за оценка.
5. Стратегията е придружена от програмен подход на действие и е осигурено програмно финансиране в приоритетните области.

Списък за проверка

1. Общината разполага със собствена общинска стратегия за закрила на детето, която изразява интегриран подход по отношение на всички деца на територията на общината.
2. Общинската стратегия е ориентирана към постигане на споделена от всички заинтересовани страни в общината визия по отношение на закрилата на децата.
3. В съдържателен план отговаря на задълженията на общините, посочени в Националния план за приложение на Конвенцията и е изготвена въз основа на реален анализ на ситуацията на децата в общината.
4. Общинската стратегия е придружена от конкретен план за действие с ясни индикатори за оценка.
5. Общината е изготвила процедури, които гарантират приложението на стратегията като управленски инструмент, в това число текущо наблюдение на напредъка по реализацията ѝ и отчетността.
6. Общинската стратегия е изготвена по начин, който най-ясно изразява и отстоява висшия интерес на децата – с активното участие на самите деца, техните родители, неправителствени организации и хора, които работят с и за децата.
7. Процесът на прилагане на стратегията е децентрализиран в максимална степен и позволява включването на различни участници на местно ниво (структури на гражданското общество, бизнес, медии), като са предвидени и форми за подпомагане на процеса на децентрализация (иницииране на програми и фондове).
8. Общинската стратегия е придружена от програмен подход за реализиране на стратегическите цели, който разполага със съответно бюджетно финансиране.

Положителен пример на община, ангажирана с проблемите на децата, е Община - Варна. В стратегията на общината за реализиране на социални услуги за деца са се постарали да отчетат особеностите на различните групи деца в неблагоприятно положение, нуждаещи се от социална подкрепа, а също и да приложат интегриран подход към техните проблеми, като наред със социалните услуги се мисли за адаптиране на архитектурната среда и постигане на достъпност на образованието.

IV. Общинска структура и координационни механизми – развиване на постоянни структури към местната власт, които да осигуряват първостепенното разглеждане на въпросите, свързани с децата

Съществуващите отдели „Закрила на детето” са структури на Агенцията за социално подпомагане към дирекциите „Социално подпомагане” и според функциите си са основно свързани със социалната работа с деца, нуждаещи се от закрила. Наложилите се практики на общинско ниво много често говорят за конфликти между отделите за закрила на детето и местната власт поради неизяснените функции и претенциите на всяка от институциите към другата. Тези конфликти определено не водят до подобряване на положението на децата.

Към общинските структури има отдели, отговорни за младежките дейности, които основно са ангажирани с занимания по спорт, отдих и културни мероприятия, а в някои случаи и с дейности, подпомагащи младежите в житейската и професионалната им ориентация.

Провеждането на интегрирана политика по отношение на децата означава ангажиране на различни отдели и структури в местната власт в реализирането на политики, приятелски към децата, в отделните отрасли и сектори. За да се обезпечи интегрираната политика с възможност за последователно съгласувано провеждане в отделните сектори, е необходимо да се създаде съответна структура, която да поеме координацията между отделните сектори.

В българската реалност вписването на допълнителни задължения към вече съществуващи общински отдели е възможност формално да се определи отговорност по отношение на провеждането на политика, приятелска към децата, на някой от вече функциониращите отдели.

За да може тези структури да не останат само на нивото на формално разписаните задължения, те трябва да бъдат придружени и от:

1) споделено от останалите сектори в общинската администрация разбиране за приоритетността на въпросите, свързани с правата на децата, както и ясно разписани отговорности в отделните секторни политики;

2) политическа воля на нивото на управлението на общината за приоритета на въпросите за децата;

3) отработване на координационни механизми за съгласувано прилагане на общинската стратегия за закрила на детето.

Прилагането на този управленски модел на провеждане на интегрирана политика ще доведе до голяма степен до положителна промяна в управлението на общините и ще спомогне за подобряване на управлението на общината като цяло.

Списък за проверка

1. Общината е създала условия за прилагане на интегрираната политика по отношение на децата с ясно изразена политическа воля от ръководството на общината.
2. Ясни отговорности за провеждането на политиката в отделните сектори и за тяхното водещо значение;
3. Въведени са координационни механизми, които позволяват обмяната на информацията относно напредъка, съгласуването на действията на отделните сектори, наблюдението на контрола и изпълнението на общинската стратегия.
4. Обезпечена е съответната структура в общинската администрация, която отговаря за координацията на политиката и за цялостното обезпечаване на реализирането на концепцията "Община - приятел на детето.
5. Създадени са условия за координирани действия съвместно с Отдела за закрила на детето към Дирекция „Социално подпомагане“.

Провеждането на ефективни действия по превенция на отпадането на децата от училище е свързано със съгласуване на действията на различни сектори и нива, доколкото причините за проблема са комплексни и изискват съгласуваност на дейностите по социално подпомагане, образование, закрила на детето, гражданско състояние и др.

V. Оценка на въздействието - системен анализ на ситуацията и оценка на въздействието на политиките по отношение на децата – предварително, по време и след прилагането им

Политиката, ориентирана към повишаване благосъстоянието на децата, познава актуалното състояние и е ориентирана към неговата реална промяна и подобрение. Стратегиите и плановете за нейното реализиране следва да са достатъчно конкретни, за да бъдат измерими, както и да включват механизми за оценка на ефекта от тяхното провеждане.

В българските условия това е свързано с изготвянето на оперативни плановете за реализации на стратегиите с конкретни резултати и индикатори за оценка и източници за проверка. За да могат да проследяват ефекта на водената политика, общините трябва да създадат нова практика да заделят ресурс за събиране, обработка на информацията и анализ.

Липсата на анализ за състоянието и причините, които водят до него, като основа за провежданите политики ги прави неефективни и без връзка с реалността. Общините обикновено не провеждат и не финансират собствени проучвания, а също така и нямат опит в боравенето със статистическа информация, събрана от други институции.

Друго ниво на анализ е анализът на ефекта от прилаганите политики и взетите решения – проследяващи анализа, които позволяват събиране на текуща информация за оценка на въздействието. Те са задължителни, за да се прецени успехът на определена политика по отношение на децата. Събирането на обективна информация за състоянието означава целенасочено внимание на местната власт към събиране и анализ на статистическа информация, провеждане на конкретно ориентирани количествени и качествени изследвания, публично представяне на събраната информация и анализите, както и текуща оценка на реалното въздействие на предприетите мерки по отношение на децата.

Този подход е необходим, за да се гарантира добра насоченост на действията, а също така позволява гъвкаво управление съобразно отчетените показатели.

Списък за проверка

1. Всяка политика, провеждана от общината, е преведена в конкретни резултати и измерими индикатори и източници за проверка.
2. Общината осигурява дейностите, необходими за събирането на информация за измерване на индикаторите.
3. Създадени са механизми за събиране на информация и оценка на въздействието, както и управленски механизми за управление, основано на резултатите от оценката.
4. Общината повишава капацитета на администрацията си по отношение на оценката на въздействието на провежданите политики.

Заложените параметри за намаляване броя на отпадащите ученици с 10% са свързани с прилагането на поредица от мерки за 3-годишен период. Оценката на въздействието им след една година може да даде информация за ефекта от тях и съответно да подпомогне промяната на мерките при нужда в посока, която по-добре адресира проблема.

VI. Осигуряване на финансиране за политиките за децата – адекватен ангажимент към ресурсите и бюджетен анализ по отношение на нуждите на децата

Провеждането на политика, приятелска към децата, е свързано с предприемането на конкретни мерки, които имат ресурсна обезпеченост. Приемането на стратегия или програма за действие, без да се отделят

необходимите за реализацията ѝ средства от различни източници, обрича стратегията да остане без реално приложение.

Една възможност е увеличение в максимална степен на бюджетните средства, заделени за децата, но също така е възможност и да се създадат управленски механизми, които да позволят реализирането на програми, които привличат допълнителни източници на финансиране, както и развиване държавно делегирана дейност.

Друг начин за подобряване финансирането на общинските политики за децата е създаването на общински фондове, които целенасочено подкрепят инициативи в определени приоритетни области. Привличането на допълнителни средства от структурните фондове е добра възможност за подобряване на финансирането, но също е свързано с ангажимент на общината, която следва да заделни от бюджетните си средства и да създаде фонд, който да отпуска за безлихвено финансиране на неправителствени и граждански организации след одобрение на проекта. Това е начин да се гарантира усвояване на средствата, тъй като повечето граждански организации не разполагат авансово с тях, а бюджетните структури (като училища, детски градини, центрове за работа с деца, социални институции и пр.) не могат да ползват кредити и да заделят средства за покриване на лихви.

Съществено условие за добро управление е прозрачното бюджетно разпределение на ресурсите; общините - приятели на детето, следва да работят за постигане на прозрачност по отношение на бюджетното разпределение на средствата, а в частта си за децата да бъдат максимално съгласувани с тях и с родителите им.

Списък за проверка

1. Общината заделва адекватен, съобразно целия си бюджет, процент за дейности, свързани с децата.
2. Прозрачно изготвяне на бюджета в съгласуваност с родители, родителски и граждански организации.
3. Всяка стратегия, програма и приоритет са придружени от бюджет с ясно определени източници на финансиране.
4. Създадени са фондове за подкрепа на инициативи на граждански организации по приоритетните за общинската политика за децата направления.
5. Използват се всички възможности за допълващо държавно финансиране на дейности в полза на децата –например държавно делегирани дейности за социални услуги в общността.
6. Създадени са фондове, които предоставят безлихвени заеми на одобрени проекти по структурните фондове за проекти в полза на децата.

В някои общински планове за развитие са залегнали дейности, свързани с подобряване благосъстоянието на децата. В частта за финансовото обезпечаване са посочени като източник на финансиране „Средства по структурните фондове на Европейския съюз” и “НПО”. Същевременно общините не са предвидили механизми, които създават благоприятна административна и финансова рамка за реализиране на инициативи на НПО на местно ниво. Съвсем конкретно за реализиране на проекти, финансирани от структурните фондове на ЕС ,са необходими предварителни средства, с които НПО не разполагат и няма как да получат авансово от фондове на общината.

VII. Редовен доклад за положението на децата в общината – осигуряване на достатъчно наблюдение и събиране на данни по отношение на положението на децата и техните права

Представянето на общински доклад за децата допълва ежегодно провежданото национално изследване и ежегодния национален доклад. Националният доклад дава информация за националните тенденции, но е недостатъчен за провеждане на ефективна политика за повишаване благосъстоянието на децата на местно ниво. Ежегодното проучване за състоянието на децата на общинско ниво е инструмент, който ще осигури достатъчно информация за провеждането на реалистична политика, ориентирана към реални потребности на децата.

Редовните доклади могат да бъдат разглеждани и като инструменти за представяне на добрите практики, доколкото отразяват възможността да се изнасят ежегодно резултатите от провежданата политика.

Съществено внимание трябва да се обърне на темите, които покриват изследването – за да има приложимост от него, то трябва да е обвързано с визията на общината за децата, да се отличава с изчерпателност по отношение на всички групи деца и достатъчно конкретно, за да отразява техните особености и специфика на състоянието, както и да покрива всички сфери, свързани с живота на децата.

Използването на доклада за повишаване на обществената информираност за правата на децата и за оценка на провежданата политика също е важно условие за воденето на приятелска към децата политика.

Партнирането с неправителствени организации е съществено за постигане на обективна картина на състоянието на децата. В дългосрочен план общините - приятели на детето, следва да развиват практики, които поощряват независимата оценка на състоянието на децата в общината.

Списък за проверка

1. Местната власт инициира събирането и анализа на статистическа информация относно децата на територията на общината, която дава изчерпателна картина за тяхното състояние, като обхваща всички

деца, отчита състоянието на правата им и групите, заплашени от дискриминация.

2. При събирането на информация общината използва различни източници на информация за постигане на изчерпателна и обективна картина на състоянието на децата на своята територия.
3. Местната власт ежегодно публично оповестява доклад за децата на територията на общината, който представя събраната и анализирана информация.
4. Политиките, провеждани от местната власт на общинско ниво, се основават на анализ на реална информация за състоянието на децата – статистически данни, качествени и количествени изследвания.
5. Събирането на информацията и нейният анализ са направени по начин, който съобразява мненията и вижданията на децата и техните родители.
6. Общинският доклад за децата се разпространява сред хората, които работят с и за децата (политици, администратори, социални работници, учители и пр.) и сред самите деца и техните родители.
7. Търсят се възможности за провеждане на независима оценка на ситуацията, която да служи като коректив.

Общините при изготвяне на стратегии за социалните услуги за деца ползват информация за регистрираните деца с увреждания в дирекциите „Социално подпомагане“. Тази информация е едностранчива, защото не всички деца са регистрирани за получаване на социални помощи, като това в особена степен се отнася за тези с интелектуални затруднения, за които общините не разполагат с точна статистическа информация. Наред с това информацията за децата с увреждания например, с която разполага една община, е пределно обобщена и не е свързана с конкретно познаване на естеството на проблема, с което не позволява планиране на конкретни дейности, отчитащи спецификите.

VIII. Популяризиране правата на децата – осигуряване познаването на правата на децата от възрастните и самите деца

“Общината - приятел на детето” се грижи за това, освен да бъдат познавани правата на децата, да има и нагласа за тяхното спазване. Дори и при познаване на правата, така както са разписани в Конвенцията, това не води автоматично до прилагане на политики, които да са съобразени с тях и да ги отстояват. Следва да се създава формирането на познания, умения за прилагане и съответна нагласа сред местната администрация, лицата, пряко ангажирани в работата с децата, родителите и самите деца.

Успешното повишаване капацитета на общинските служители и представителите на институции е съществено условие за провеждане на политика, ориентирана към децата.

Възпитаването на самите деца и родителите им в познаване на правата и възможностите за спазването им е създаване на коректив за действията на местната власт, както и възможност за включване в разработването на политиките и участие във вземането на решения.

Успешни средства за популяризиране правата на децата са: гражданските и родителските организации, клубовете на деца и младежи, специализираните часове в рамките на училищната програма, медиите.

Списък за проверка

1. Провеждат се редовни тематични обучения и семинари за представителите на администрацията и институциите на територията на "Общината – приятел на детето". Обученията се отнасят както за администрацията, така и за политическите фигури в местната власт.
2. Редовно се прилагат разнообразни форми за повишаване запознатостта на деца и родители с правата на детето.
3. Партнира се активно с неправителствени организации за повишаване на информираността.
4. Разработена е програма, която ежегодно се реализира в рамките на програмата на учениците в „Час на класния“ и „Гражданско образование“.
5. Провеждат се редовни обучения на лицата, работещи с деца.

Служителите от общинската администрация в отдели, които не са свързани пряко с проблемите на децата, косвено със своята дейност, например в областта на транспорта, озеленяването или инфраструктурата, влияят върху жизнената среда на децата. Провеждането на политика, приятелска към децата, е свързано с това тези хора да имат разбиране за правата на децата и да правят връзка между дейността на своите сектори и защитата на правата им.

IX. Независимо застъпничество за децата – подкрепа на неправителствените организации и развитие на независими институции за защита на човешките права

Реализирането на политика, приятелска към децата, и провеждането на дейности, насочени към тяхното благосъстояние, означава и подпомагане съществуването на независими организации, които да се застъпват за интересите на децата, да наблюдават и оценяват ситуацията и провежданите политики, както и да реализират граждански инициативи в помощ на децата.

Наред с подкрепа за гражданските, родителските и младежките организации, които са ангажирани със застъпничество за интересите на децата и младежите, прилагането на този градивен елемент е свързано и със създаването на управленски модел, който позволява отделяне на

внимание, изслушване и съобразяване с предложенията на гражданските организации в защита на децата.

Освен подкрепа на организациите, занимаващи се със застъпничество, местната власт би следвало да подкрепя и всички останали организации, ангажирани с каузата на децата, независимо от сферата им на действие – образование, социални услуги, култура и отдих и пр.

Списък за проверка

1. Местната власт познава, разпознава и е изработила форма на партньорство с родителските организации, детските и младежките организации и организациите, работещи за деца на територията на общината.
2. Местната власт разработва възможности за включване на гражданските организации в реализирането на дейностите в полза на децата, в това число и финансиране за техни инициативи.
3. Създадени са механизми за включване на неправителствените организации във всички форми на подготовка и съгласуване на политиките по отношение на децата - участие в работни групи, комисии, експертни съвети и пр.
4. Създадена е структурна и процедурна възможност за независимо застъпничество за интересите на децата.

Заклучение

Инициативата “Община - приятел на детето” е процес на промяна на управлението на общините в посока, която отчита най-добрия интерес на децата и се грижи за повишаване на благосъстоянието им.

Прилагането на инициативата е процес, който стартира с политическата воля да започне постепенното реализиране на съществени промени в управлението, в начина, по който се провежда и реализира политиката за деца. Целта на инициативата е чрез постигане на по-добро управление, съобразно градивните елементи, да се достигне до по-високо качество на живот на децата и на всички в общността.

Приложението на методиката за “Община - приятел на детето” изисква тясно съобразяване с конкретните условия в общината, повишаване капацитета на общините и активно участие на всички заинтересовани страни в процеса по изготвяне на визия за “Общината – приятел на детето” като отправна точка за приложението на инициативата.

ⁱ Например проектът „Society for Children and Youth of BC. Child and Youth Friendly Communities Initiative”, където основният акцент е поставен върху включването на младежите и вслушването в техните мнения и позиции, като в резултат на това водещо място във визията за приятелска към децата градска среда заемат - подкрепата за родителите и семействата, достъпността и разнообразието, уважението и достойнството, сигурността и здравето, овластяването и лидерството, природата и живите същества.

ⁱⁱ В рамките на проекта „Children and Young People’s Strategy, London”, реализиран от кмета на Лондон, е изработена визия за Лондон като град, в който всяко дете има правото:

- да повлияе на решенията, които се вземат в града;
- да изразява мнението си за града, в който иска да живее;
- да участва в семеен, общностен и социален живот;
- да има достъп до добро качество на услуги, ориентирани към децата – здравеопазване, образование, социална грижа и подслон;
- право на защита от експлоатация, насилие и злоупотреба;
- да се разхожда безопасно по улиците;
- да се среща с приятели и да играе;
- да разполага със зелени пространства за растения и животни;
- да живее в незамърсена околна среда;
- да участва в културни събития;
- да бъде равноправен гражданин на своя град с достъп до всяка услуга без значение от етнически произход, раса, религия, пол, увреждане или сексуална ориентация.